

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора психологічних наук, професора
Шульженко Діни Іванівни
на дисертацію Маруди Ольги Григорівни
«Корекційно-педагогічна допомога дорослим із інтелектуальними
порушеннями в європейських країнах»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 01 Освіта/педагогіка
за спеціальністю А6 Спеціальна освіта**

У сучасних умовах реформування системи соціального захисту та реалізації державної політики деінституціалізації в Україні особливої актуальності набуває проблема забезпечення якісної підтримки дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями. Відповідно до міжнародних стандартів та положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю пріоритетним напрямом розвитку соціальної політики є перехід від інституційного догляду до системи підтримки на рівні громади, що передбачає впровадження сучасних підходів до надання корекційно-педагогічної допомоги, розвитку самостійності, соціальної інтеграції та забезпечення права на незалежне життя.

Саме тому дисертаційне дослідження Маруди Ольги Григорівни, присвячене вивченню системи корекційно-педагогічної допомоги дорослим особам з інтелектуальними порушеннями в європейських країнах та визначенню сучасних підходів до забезпечення кваліфікованого супроводу таких осіб в Україні, є надзвичайно актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Особливу цінність роботі надає те, що більшість вітчизняних досліджень у галузі спеціальної педагогіки традиційно зосереджені на питаннях навчання, виховання та реабілітації дітей з інтелектуальними порушеннями, тоді як проблематика організації підтримки дорослих осіб залишається недостатньо розробленою. Дисертація спрямована на подолання цієї наукової прогалини та відповідає сучасним потребам розвитку спеціальної освіти, соціальної роботи та реабілітації.

Мета дослідження полягає у здійсненні теоретичного аналізу систем корекційно-педагогічної допомоги дорослим особам із інтелектуальними

порушеннями в європейських країнах та визначенні на цій основі сучасних підходів до забезпечення кваліфікованого супроводу в процесі її надання таким особам в Україні.

Для досягнення поставленої мети авторкою визначено логічно взаємопов'язані завдання, спрямовані на аналіз ціннісних і нормативно-правових засад забезпечення прав осіб з інтелектуальними порушеннями, дослідження систем корекційно-педагогічної допомоги дорослим особам з інтелектуальними порушеннями в Данії, Німеччині та Польщі, вивчення сучасного стану організації підтримки цієї категорії осіб в Україні, а також обґрунтування сучасних підходів до забезпечення кваліфікованого супроводу в процесі надання корекційно-педагогічної допомоги на основі узагальнення європейського досвіду.

Теоретико-методологічна база дослідження є достатньо ґрунтовною та охоплює широкий спектр наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених з питань спеціальної педагогіки, психології, соціальної роботи, реабілітації, соціального захисту та підтримки осіб з інтелектуальними порушеннями. Методологічну основу роботи становлять положення теорії наукового пізнання, концепції людиноцентризму, гуманізації та демократизації освіти, сучасні наукові підходи до корекційно-педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічні дослідження розвитку дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями, а також міжнародні та національні нормативно-правові документи у сфері захисту прав, реабілітації та соціальної підтримки осіб з інвалідністю. Для реалізації поставлених завдань авторкою використано комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження. Застосування цих методів забезпечило достовірність і наукову обґрунтованість отриманих результатів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі «Нормативно-правові основи забезпечення прав осіб із інтелектуальними порушеннями» здійснено комплексний аналіз міжнародних документів, які забезпечують права людей з інтелектуальними порушеннями, а

також нормативно-правової бази України у цій сфері. Авторкою послідовно розкрито еволюцію міжнародних підходів до забезпечення прав осіб з інтелектуальними порушеннями, проаналізовано положення Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, європейських стратегій та рекомендацій. Значну увагу приділено аналізу практики реалізації прав осіб з інтелектуальними порушеннями в Україні та виявленню розриву між нормативними гарантіями та реальними можливостями їх реалізації.

Другий розділ «Організація системи корекційно-педагогічної допомоги дорослим із інтелектуальними порушеннями в європейських країнах» присвячений дослідженню принципів організації допомоги, структури соціальних закладів, кадрового забезпечення та особливостей функціонування систем підтримки дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями в Данії, Німеччині та Польщі. Авторкою проведено ґрунтовний порівняльний аналіз організаційних моделей підтриманого проживання, денних центрів, підтриманого працевлаштування та інших форм підтримки на рівні громади. Важливим результатом є визначення спільних принципів функціонування систем допомоги в європейських країнах та їх зіставлення із сучасним станом розвитку відповідних послуг в Україні.

Особливий науковий інтерес становить третій розділ «Зміст, технології та підходи до надання корекційно-педагогічної допомоги дорослим із інтелектуальними порушеннями». У ньому детально проаналізовано корекційно-розвиткові та соціалізаційні заходи, які реалізуються в установах підтримки дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями. Авторкою охарактеризовано зміст діяльності денних центрів, груп підтриманого проживання, трудових і творчих майстерень, індивідуального планування підтримки та сучасних методик корекційної роботи. Вагомим результатом розділу є обґрунтування підходів до забезпечення кваліфікованого супроводу під час надання корекційно-педагогічної допомоги повнолітнім особам з інтелектуальними порушеннями в Україні.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що авторкою вперше здійснено комплексний аналіз міжнародних та українських сучасних підходів до

забезпечення кваліфікованого супроводу у процесі корекційно-педагогічної допомоги дорослим особам з інтелектуальними порушеннями крізь призму деінституціалізації, соціальної інтеграції, підтриманого проживання, підтриманого працевлаштування та забезпечення права на незалежне життя. Особливої уваги заслуговує обґрунтування сучасних підходів до забезпечення кваліфікованого супроводу під час надання корекційно-педагогічної допомоги дорослим особам з інтелектуальними порушеннями в Україні, зокрема особистісно-центрованого, ресурсно-орієнтованого, системного, діяльнісного, комунікативно-орієнтованого, компенсаторно-розвиткового, партнерського, сімейно-орієнтованого підходів, а також підходів соціальної інтеграції, підтриманого самовизначення, безперервного супроводу та гнучкого планування допомоги.

Безумовною перевагою роботи є систематизація корекційно-педагогічного змісту діяльності денних центрів, груп підтриманого проживання, трудових і творчих майстерень як середовища розвитку життєвих компетентностей, соціальної взаємодії та самостійності дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями.

Практичне значення дослідження полягає у розробленні структури індивідуального плану супроводу як основного інструменту організації кваліфікованої підтримки дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями. Отримані результати можуть бути використані в діяльності закладів соціального захисту, центрів комплексної реабілітації, установ підтриманого проживання, денного догляду, а також у процесі підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти, соціальної роботи та реабілітації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, варто зазначити, що окремі положення могли б бути доповнені результатами експериментальної апробації запропонованих підходів до забезпечення кваліфікованого супроводу в українських громадах. Разом із тим зазначене побажання не знижує загальної високої оцінки виконаної роботи та має рекомендаційний характер.

Дисертація написана на належному науковому рівні, відзначається логічністю структури, послідовністю викладу матеріалу, переконливістю

аргументації та ґрунтовністю наукових висновків. Авторка продемонструвала високий рівень наукової підготовки, уміння аналізувати складні соціально-педагогічні явища та формулювати науково обґрунтовані висновки.

Загалом дисертаційне дослідження Маруди Ольги Григорівни «Корекційно-педагогічна допомога дорослим із інтелектуальними порушеннями в європейських країнах» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 і може бути подана до розгляду до спеціалізованої вченої ради на предмет допуску до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю А6 Спеціальна освіта.

Доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психокорекційної педагогіки
і реабілітології Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова

Діна ШУЛЬЖЕНКО

